

ANLATIM BOZUKLUKLARI

A. ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı
2. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması
3. Mantık (Sıralama) Hataları
4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması
5. Cümlede Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması
6. Anlam Belirsizliği
7. Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması

B. YAPIYA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Sözcüklerin Yapısal Bozukluğu
2. Eklerin Yanlış Kullanılması
3. Tamlama Yanlışları
4. Eylemsi Eksikliği / Uyuşmazlığı
5. Çatı Uyuşmazlığı
6. Ek Fiil Eksikliği
7. Öge Yanlışları

A. ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI (BAĞDAŞIKLIK HATALARI)

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

- Aynı anlama gelen sözcüklerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Beklediğimiz haber henüz hâlâ gelmedi.

- Bir cümlede anlamı cümledeki başka bir sözcükten de anlaşılabilir sözcüğün kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Etrafındaki herkese yüksek sesle bağıyordu.

- Aynı anlama gelen ek ve sözcüklerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Üzülmesinin nedeni ona haber vermeyişimizdendir.

- Yardımcı eylemin gereksiz kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Hepimiz senden şüphe etmiştik.

Cümledeki sözcüklerin arasına yerli yersiz, sıfat yerleştirmenin edebiyat metninin bir özelliği olduğunu sanan “yazar adayları” var. Bence yazmayla ilgili en temel yanlışlardan biridir bu. Yakın anlamlı sıfatların işlevsiz olarak kullanıldığı cümleler, dikiş izlerini belli eden bir elbiseye benziyor. Böyle olunca okur, bir bütün olarak kumaşı değil dikiş izlerini görüyor.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada eleştirilen bakış açısıyla yazılmıştır?

- A) Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri ardına geçip gidiyordu ve biz bunların sonunda muhakkak bir fırtına kopacağını seziyorduk.
- B) Sonbahar; yemişleri, bulutları, güneşi, maviliği ve yeşili ile insana şiir, edebiyat, musiki ve mesut insanlarla dolu bir dünya düşündürüyor.
- C) Yağışlı, donuk ve karlı bir kış akşamının karanlığında başlayan o derin yalnızlığım giderek artıyor; bu koyu kimsesizliğim beni, aydınlık ve ışıklı bir sabaha uzanmaktan men ediyor.
- D) O haftayı ve ondan sonra geleni, sadece onu düşünerek geçirdim; belki rastlarım ümidiyle birkaç defa Boğaziçi’ne gittim, Emirgân’da, Kandilli’de ve şurada burada dolaştım.
- E) Çardaklardaki yapraklar, kırmızının en son hâline doğru ağır ağır, kızara kızara kırmızının renk oyunları içinde düşmeden evvel sallanıp durdular.

(2018 – TYT)

2. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması

Bir sözcüğün anlamına uygun olarak kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar. Bu bozukluk genellikle ses bakımından birbirine benzeyen ya da anlamca birbirine yakın olan sözcüklerin karıştırılmasından kaynaklanır.

Bu fırtınada geminin batma şansı çok fazla.

Aldığım maaşı hiçbir zaman küçümsemedim.

3. Mantık (Sıralama) Hataları

Cümlenin kuruluşunda, düşünce ve mantık sıralamasına uyulmaması anlatım bozukluğuna neden olur.

Zavallı adamın bırakın ceketi bir takım elbisesi bile yoktu.

Adam kazada eşini hatta tüm parasını kaybetti.

4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması

Bir sözcüğün ya da söz öbeğinin yanlış yerde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Yeni derse girmiştim ki telefonum çaldı.

Cumhurbaşkanı, birkaç gün içinde yapımı tamamlanan otoyolu hizmete açacak.

5. Cümlede Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması

Anlamca birbiriyle çelişen sözcüklerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Buraya yaklaşık tam on yıl önce taşındık.

Bu ilacı her gün gūnaşırı içmem gerekiyor.

6. Anlam Belirsizliği

Cümlenin anlamında bir belirsizliğin olması, anlatım bozukluğuna yol açar. Anlam belirsizliği; genellikle şahıs zamirinin kullanılmaması, karşılaştırmanın yanlış yapılması, virgölün kullanılmaması gibi nedenlerle ortaya çıkar.

Montunu çok beğendim.

Yabancı gazeteciye tüm bildiklerini anlattı.

Tiyatroyu senden çok severim.

7. Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması

Bir deyimın anlamına uygun kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Kaza yapan araçtaki insanlara yardım ettik, onlar için elimizden geleni ardımıza koymadık.

B. YAPIYA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI (BAĞLAŞIKLIK HATALARI)

Cümlenin yapısıyla ilgili bozukluklar, dil bilgisi ile ilgili bozukluklardır.

1. Sözcüklerin Yapısal Bozukluğu

Sözcüklerin dilin yapısına aykırı kurgulanması anlatımı bozar.

Arkadaşını görmemezlikten geldi.

Bu soru farklı yollardan çözülebilir.

2. Eklerin Yanlış Kullanılması

Cümlede iyelik, çokluk eklerinin ya da “-ki” ekinin yanlış kullanımı anlatımı bozar.

Bu şiiri onun en güzel şiiridir.

Birçok seneler geçti, dönen yok seferinden.

Adam daha konuşmasını bile bilmiyor.

Oradaki bulunan insanlar, duruma müdahale etti.

3. Tamlama Yanlışları

Tamlama yanlışları hem isim hem de sıfat tamlamalarında görülür. Başlıcaları şunlardır:

a. Tamlayan - Tamlanan Uyuşmazlığı

Adlarla sıfatlar aynı tamlanana bağlandığında ortaya çıkar. Bu durumda tamlanan tamlayanlardan birine uymaz.

Askerî ve fen liseleri sınavı yapıldı.

Bu yasadan özel ve kamu kuruluşlarında çalışanlar yararlanacak

b. Tamlayan ya da Tamlayan Eki Eksikliği

Bir cümlede tamlayanın ya da tamlayan ekinin verilmemesi anlatımı bozar.

Yıllarca Ankara'da yaşadım ama soğuğuna alışamadım.

Aile ocukların yetişmesinde payı büyüktür.

Yetkililer bu konuda nlem alması gerekiyor.

Çocukluğumuz bu konakta ve önündeki bahçede geçti.

(I) “Yazdıklarım boyumu aştı!” diyenlerden değilim. (II) Ben de elimden geldiğince iyi eserler vermeye çalıştım. (III) Ama bu eserlerdeki kaliteyi ve yeterli olup olmadığını ben değil, toplum söyleyecek. (IV) Ben de sorumluluk sahibi her insan gibi toplumsal birikime katkıda bulunmaya devam edeceğim. (V) Sağlığım el verirse çok yakın bir zamanda yeni bir romanda okurlarımla buluşmayı düşünüyorum.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

(2016 – YGS)

c. Tamlanan Eksikliği

Bazı cümlelerde tamlananlar ortak olmadığı hâlde, tamlananları ortak olarak kullanmak anlatımı bozar.

Bu işe ne senin ne de benim gücüm yeter.

Benim ve onun fikrini beğenmeyebilirsiniz.

d. Sıfat Tamlaması Yanlışları

Bir sıfat bağlandığı bütün isimler için geçerli olmazsa anlatım bozulur.

Bu bölgede yüksek dağlar, tepeler, göller vardır.

4. Eylemsi Eksikliği / Uyuşmazlığı

- Birleşik cümlelerde, yan cümlecığı oluşturacak eylemsilerden birinin kullanılmaması anlatımı bozar.

Kızılay'a kadar çok az ya da hiç konuşmadan yürüdük.

Bu sporu sağlıklı ve yaşlı olmayan herkes yapabilir.

- Birleşik cümlelerde fiilimsi eklerinin yüklemle uyuşmaması anlatımı bozar.

Beni en çok sevindiren senin geldiğindir.

Onun ne gelişini ne gittiğini duydum.

5. Çatı Uyuşmazlığı

Birleşik cümlelerde fiilimsi ile yüklemın kişi bakımından uyuşmaması yani birinin etken diğerrinin edilgen olması anlatımı bozar.

Hep beraber sohbet ederek çaylar içildi.

Sabah erkenden yola çıkılıp köye ulaştık.

6. Ek Fiil Eksikliği

Sıralı isim cümlelerinde ek fiilin ortak kullanılması anlatım bozukluğu oluşturabilir.

Ses tonları iyi, Türkçeleri fena değildi.

Mimar ya da mimarlıkla ilgileniyorsanız bu kitabı okuyun.

Kaşları çatık, çehresi de pek sevimli değildi.

7. Öge Yanlışları

a. Özne Yanlışları

Özne yanlışları karşımıza özne eksikliği veya özne-yüklem uyuşmazlığı olarak gelir.

Özne Eksikliği

Sıralı, bağlı veya birleşik yapılı cümlelerde özne ortak olmadığı hâlde ortakmış gibi kullanılırsa özne eksikliği ortaya çıkar.

Hiç kimse yardımdan kaçmamış, elinden geleni yapmıştı.

Kitabınızı okudum, çok sürükleyiciydi.

Derginin son kontrolleri yapılıp baskıya gönderildi.

Özne-Yüklem Uyuşmazlığı

Türkçede özne ile yüklem arasında tekillik - çoğulluk ve kişi bakımından uyum vardır. Bu uyum bozulduğunda anlatım bozukluğu olur.

Tekillik-çoğulluk bakımından

➤ İnsan isimleri çoğul durumda özne olduğundan yüklem tekil de çoğul da olabilir.

Sanatçılar sahneye çıktı. / çıktılar.

➤ İnsan dışındaki varlık isimleri çoğul durumda özne olduğunda yüklem tekil olmak zorundadır. Bu kurala uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Kuşlar uçuyorlar.

AKLINDA BULUNSUN...

UYARI: Kişileştirmenin olduğu yerde yüklem tekil de çoğul da olabilir.

Kelebekler dans ediyor. / dans ediyorlar.

➤ Öznede belgisiz zamir ya da belgisiz sıfat varsa yüklem tekil olur.

Çocukların hiçbiri beni dinlemiyorlar.

Herkes dışarı çıkmışlar.

Birçok insan yollara dökülmüşler.

➤ Topluluk isimleri çokluk eki almadan özne olduklarında yüklem tekil olur.

Bizim takım şampiyon oldular.

Kişi bakımından

- 1. tekil kişi (ben) ile kurulan özne gruplarında yüklem 1. çoğul kişiye (biz) göre çekimlenir.
Bu kurala uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Ben ve babam çok iyi anlaşırım.

Yola kardeşim ve ben çıktım.

- 2. tekil kişi (sen) ile kurulan özne gruplarında yüklem 2. çoğul kişiye (siz) göre çekimlenir.
Bu kurala uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Sen ve Defne dersin sonunda yanıma uğra.

b. Nesne Eksikliği

Nesne eksikliği genellikle bağımlı sıralı ve bağımlı bağlı cümlelerde karşıımıza çıkar.

Günlerdir ne eve gitmişsin ne de aramışsın.

Kitabın her satırını inceledim ama beğenmedim.

Arabaya bakım yaptıracak, sonra satacakmış.

c. Dolaylı Tümeç Eksikliği

Sıralı veya bağılı cümlelerde birinci cümledeki dolaylı tümeçin ikinci cümlenin yüklemine uymamasından ya da birinci cümledeki özne, nesne veya tamlamanın ikinci cümlenin dolaylı tümeçini gibi düşünülmesinden kaynaklanan anlatım bozukluğudur.

Ankara'ya yerleşmiş, bir türlü kopamamıştı.

Tiyatroyu çok seviyorum fakat zaman ayıramıyorum.

(I) Fatih Balkış, Baht Dönüşü adlı romanında, kişisel müzik çalışmalarına ara veren bir piyanistin hayatının müzik üzerinden sorgulanmasını işliyor. (II) Önemli olan müzisyenin müzik aletini asla yarı yolda bırakmaması ve ihanet etmemesidir. (III) Eline aldığı her müzik aleti, evrenin en uzak noktalarından buralara gelen bir canlıymış hissi uyandırmalıdır onda. (IV) Sanatçının piyanosunun suskunluğu, bitirilmemiş eserlerinin yalnızlığı hepimizin matemi sayılmaz mı? (V) Müzisyenin yolculuğu, o müzik aletinin lisaniyla açıklanabilecektir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

(2016 – YGS)

. Zarf Tmleci Eksikliği

Zarf tümleci yargıların tümü için uygun değilse anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

Hiçbir zaman canını sıkmaz, neşeli görünürdü.

Hiç kendini düşünmedi, çocukları için didinip durdu.

d. Edat Tümlenci Eksikliği

Sıralı ya da bağılı cümlelerde genelde “ile” edat grubunun eksikliğinden kaynaklanır.

Ömer’i çok severim, her konuda iyi anlarız.

Feyza’ya çok güvenmiş, bütün sırlarını paylaşmıştı.

AKLINDA BULUNSUN...

Bir cümlede özne ve tümleçlerin gereksiz kullanılması da anlatım bozukluğuna neden olur.

Ahmet herkese yardım eder; o, çok iyi bir insandır.

Arkadaşını çok sever, onu yere göğe sığdıramazdı.

Ankara'da doğmuş, öğrenimini orada tamamlamıştı.

e. Yüklem Eksikliği

Farklı yüklemlere bağlanması gereken özneler, tümleçler aynı yükleme bağlandığında anlatım bozukluğu olur.

Sabahları ben iŖe, çocuklar okula gidiyor.

Ay bir yandan sen bir yandan sar beni.

Ne sen beni unut ne de ben seni.